

אשל אברהם

תפס אפילו כו' עיין מ"א. הוא הדין בסוכות, כנסימן מרמ"ז ונכונה נ"ה לעולם האחרון נחה, וכן כתב המק יעקב [סי' א]. וזמנהגים שלי [ועטש מגדים אות יד קה, ב] כתבנו להוא הדין שמחת מורה כנזואל שנת אומרים מערביים השייכים לשמיני עזרת, אף על פי דמזכר בהם גסס. הא דאין אומרים מערביים בשבת, שאין בקי בהם וינאל להטות נה. והגדה אומרים אלל נה שעה ומלג, עיין סימן רע"ה [ספ"ט וט"ו סי' ד] ולכנס [סימן] חפ"ו [ספ"ג]: א מתחילין. עיין מ"א. דשמיני עזרת וסוכה סתרי אהדדי, מה שאין כן קידוש פסח על הכוס וספירה אף כניטו סופר ומיד מקדש ספיר דמי, חג המזות שיך שפיר כלל שעתה ימי החג, וזכית ונתקת בלאו הכי אין מקדש כלל. ועיין ט"ו [סימן] [מרכ"ט] [מרכ"ח]. וגם כנסה אומר שניהם על כוס אחד, מה שאין כן ספירה וקידוש ב' דברים. נשים פטורים, הר"מ ז"ל פרק ו' מהלכות תמידין ומוספין הלכה כ"ד, והוא הדין ערבים כעניינם, ומה שכתב שראש עליהו מונה, אכשר כחפלת ערבים, וז"ע ביה. והוא ודלתי שאין אשה מוילא איש, וז"ה כזוה ב' יבואר כזה: ב ספ"ד. עיין מ"א. כרשב"א [סימן] קכ"ו משמע כן הדברה השלישית יצור מוילא והספירה אין מוילא, ומה שכתב כחשונה סימן מנ"ח מיירי ג"כ שדעתם ללאה כנרעה של השליש יצור. ומה שכתב ללאה "כספירה", הוא ללא דוקא, ועיין מק יעקב [סי' ד]. וא"כ אם כיון ללאה כספירה השלישית יצור יצור וספור כלל נרעה: ג מ"ב. עיין מ"א. הר"מ ז"ל פרק ו' מהלכות תמידין ומוספין הלכה כ"ג. והגדה כ"ג מעומד. ועיין סימן ח' ומ"א שם [סי' ג]. וזמנהגים שלי כתבנו מה. וכנסק משנה שם דמעומד מדרבנן, ואסמיכה אקרא, יע"ש. מה שכתב המספר מחליין לספור אחר הפלה ערבית, מיד אחר הקדוש, כי אין מקדשין ב' לילת פסח הראשונים [סימן] חפ"ו ספ"ג, אלל בליל ו' וי' אחר הקידוש, עיין ספ"ג ט'. ועד דמדמברכין בכל לילה על ספירת העומר, משום דכל לילה הוא ודלתי מזהו כפני ענמה, דאי כוללו חלה מזה לא הוה לן לנרובי בכל לילה, רק ליל א' בהחלה, ואי"ה כספ"ג [ח' [1] [אלל אברהם אות יג] וט' [משננות והג אות יג] יבואר כזה:

תפס (א) מתחילין. עיין ט"ו. הביא דברי הר"ן סוף פרק ערבי פסחים. והתוספות מנחות ס"ה ב' ד"ה וספרתם כתבו דבית דין ביובל סופרים ומברכים, ובה שמא תראה ותסתור, יע"ש. ומכל מקום י"ל מצוה כזוה לספור בפנה בלא ברכה. ואנן כחידושי הר"ן קיימא לן, והיינו וספרתם מצוה על כל אחד, שמע מינה מצוה הוא, מה שאין כן אינן ספירות לית מצוה. ועיין ב"ח [ד"ה ומיש ולברך] וחק יעקב [ס"ק] ו' מה שמברכין כשחטיטה שמא תמצא טריפה, דרובא כשירות, עיין יורה דעה [סימן] י"ט [משבצות זהב אות א]. והרוב"ז תירץ דאין הכרחי, שאם לא תזקק לבעלה לא הספור ד' נקיים. והקשה חק יעקב איך מברכת על הטבילה, יע"ש. וי"ל ספירה ד' נקיים אין גמר מצוה ולא הכרחי, מה שאין כן טבילה וספירת עומר הכרחי הוא, וכל שכן רכל לילה מצוה בפני עצמו לחד מאן דאמר. הא דאין סופרין חמשים שלימות משום ספיקא דיומא, דלהי זולול בשבועות, איך יספור בחג השבועות, כך כתבו ז"ל: (ב) ומצוה. עיין ט"ו. מנחות ס"ה ב'. עיין מ"א [סי' ב] ואי"ה שם יבואר. עיין אליה רבה [סי' א], וי"ל וספרתם משמע כל ישראל, ולכנס, שאינו יוצא בשמיעה מהשליח ציבור, מה שאין כן ביובל כתיב ויקרא כה. ח] וספרת לך, אבית דין, גם ביובל קיימא לן [נדלעיל אות א] דאף בית דין אין מצוה לספור. הפרי חדש סעיף ח' הביא שאלה מי ששכח יום אחד לספור אי רשאי להיות שליח ציבור ולספור בברכה להוציא אחרים ויוצא גם הוא, העלה דאין יבול, דאין מחויב בדבר, וראיה ממגילה [יהושע מגילה פ"ב הלכה א] כן עיר אין מוציא כן כרך, וכן כתב בסימן תרפ"ח [אות א] וסימן תרפ"ט [סוף אות ב], יע"ש. אבל ישמע הברכה מאחר ויכוין לצאת בברכתו, יע"ש. והנה הא ודאי אע"ג דבר מצות הוא כל שאין מחויב באותה מצוה אין מוציא אחרים ידי חובתם, ולא תימא מטעם ערבות מוציא והנוקא חרש שוטה וקטן לא שייך גבייהו ערבות, דהא בסימן תקפ"ט סעיף ב' חרש המדבר ואין שומע אע"ג דבר מצות הוא אין מוציא אחרים בשופר ידי חובתם, עיין ב"י שם [ד"ה

אדם]. ועיין ראש השנה כ"ט א'. ועיין ברא"ש ברכות כ' ב' [פ"ג סימן ג] הקשה אי נשים ברכת המזון דרבנן אין מוציא אנושים ידי חובתם, ומאי שנא מאכל כזית דמוציא אחרים, ותירץ התם מטעם ערבות, ואשה לאו בכלל ערבות. והיפוך ליה דאי נמי אשה בכלל ערבות אין מחויבת ברכת המזון מן התורה לא שייך גבה ערבות, וי"ל דהכי נמי קאמר, דלא שייך גבה ערבות דאין מחויבת במצוה זו. ואין הכי נמי הדין בקידוש היום דין תורה מוציא אנושים בקידוש, ופירש"י נצבים [דברים כ"ב] עיין רש"י שם [וכן כ"ג], וא"כ הוא הדין איש לאשה אף על פי שיצא מוציא, דישינן בכלל ערבות. ועיין מה שכתבתי בסימן רע"א סעיף ב' [אשל אברהם אות א] וסימן רע"ג [משבצות זהב אות ד]. ובשאר דוכתי כתבנו מזה, ובפתיחה כוללת [ח"ב אות טז]. גם גדול לקטן, בר חנינך י"ל אם יצא אין מוציא, דלא שייך ערבות, ושאינו קידוש וברכת המזון דתקינו רבנן להוציא בניו ובני ביתו אף על פי שיצא, דסמוכים עליו, או מחויב מקרי דעליו לחנכם, ואין הכי נמי אשה כהיא גזונא דאין מחויבת לחנך בנה, עיין סימן שמו"ג מ"א [סי' א]. ופיריהו י"ל דלא דמי לבן עיר שאין מוציא לבן כרך, שאין מחויב מקרי, מה שאין כן זה מחויב הוא אלא שלא ספור ליל אחד, מכל מקום מחויב מקרי במצוה הוה. גם הוה ספק ספיקא, שמא הלכה דילג ליל אחד סופר ומחויב, ואם תמצא לומר אין מחויב שמא הלכה כרש"י [מגילה ב, א ד"ה אלא שהכפרים] דבן עיר מוציא לבן כרך, ועיין מ"א סימן תצ"ג אות וי"ו דהטור ברמזים [קצור פסק הרא"ש יבמות סוף פ"א] תפס עיקר תירוצו הראשון של הרא"ש וכפירוש רש"י ז"ל דבן עיר מוציא לבן כרך, ובספק ספיקא מברך שפיר, כמו שכתב הפרי חדש גופא בבאן [אות ח] אם ספק אם דילג

הגהות רעק"א

תפס (א) [ש"י] ב"ה מתחילין לספור. אם ספירה נכנסה הו ספירה. עיין משניות מנן שאול סימן ל'. אם סופר בדרך עשרים חסר אחת י"ל, שו"ת פני הלך להר"ם מרמי סימן י'. הא דלא מנכרס שהשינו על ספירה עומר, עיין שו"ת רד"ק סימן [נ"ד] [נ"ה] [מ"ד סימן אלף ס"ח]: (ב) [מ"א]

תפס (א) אפילו כו'. והערה כו' ז'. ומעריבת של יום אחרון נרחה: סוף פ"ב. דף נ"ה ע"א דחשיב שם המזמורים שהיו אומרים בשבת ימי חול המועד דסוכות, ואמר דביום הששי היו אומרים מזמור פ"ב מזמור לאסף כו' ימוטו כל מוסדי ארץ כו', וכשחל אחד מימי חול המועד כשבת שהיו אומרים שיר המיוחד לשבת, ימוטו נדחה, דהיינו שיר של יום ששי של חול המועד, למשל אם חל ב' דחול המועד בשבת היה נדחה של יום ב', וביום ג' היו אומרים שיר של יום ב', וכיום ד' היו אומרים של יום ג', עד שביום ששי היו אומרים של יום ד', אם כן לעולם ימוטו שהוא של יום ששי שהוא אחרון נרחה, והוא דלא כמנהג פוגנא: [פ"א] מתחילין כו'. ע"ה הסוכה בשמיני. דהוי תרתי דסתורן לומר ביום שמיני עצרת ולברך לישב בסכה, אף שיושבים בסכה, מכל מקום כיון דאין מברכים לישב בסכה לא מחויב כסתורן: ע"ה הכוס כו'. ר"ל, על כוס אחד יאמר שני דביום סמוכים זה לזה לישב בסכה ולומר [יום] ה' שמיני עצרת, מה שאין כן גבי ספירה שאין הספירה סמוכה להזכרת יום טוב ועשיית קידוש: א"כ אין פ"ב. ושבקינן על עיקר הדין. אבל הכא דמדינא צריך לספור, משום וליהיב דיהי יוצר ע"ה דלהי רהתר אהדי לא שכנינו עינה הדין שלא

השנה יא. ב ד"ה יחידן הביא כן בשם ירושלמי [ברכות פ"ג הלכה ג]. ונתן טעם לשלשתן, ברכת המזון דכתיב ויברכס ח. ין ואכלת ושבעת וברכת, מי שאכל יברך, כמו שכתב מ"א לעיל סימן תפ"ד סי' ג'. וקריאת שמע משום דכל אחד ראוי לשנן וללמוד בעצמו, ותפילה ג"כ ראוי לכל אחד להתחיל על עצמו ויכוין היטב, ע"ש: ואפשר כו'. בזה ניתא הא דרשב"א שהביא הרב ב"י דסבירא ליה דגם בספירת השליח ציבור יוצא, דהש"ס לא מעטה אלא היכי דאינו שומע מפי אחר, דסלקא דעתך דומיא דיובל דתליא הספירה והקידוש בבית דין ואין ליחידים עסק בהן, אלא דמצות הספירה מוטלת על כל אחד ואחד, ומיהו כיון דשומע כעונה הוי ליה כאלו סופר בעצמו. אבל עדיין אינו מיושב דשמי תשובת הרשב"א סותרים זה את זה. והפרי חדש [אות א ד"ה ומיש ונצחה] תירץ הא דכתב בחשוכה א' דסופר לעצמו היינו לפי שהשואל סבר דאפילו בברכה אינו יוכל להוציא, לזה השיבו דברכה ודאי מוציא, אבל לענין הספירה לא היה יכול להשיבו דמוציא, דלאו מלתא דספיקא היא, דהא כענין שיתכוון המשמע להוציא, וניהו דבכל הברכות מן הסתם דעת השליח ציבור להוציא כל השומעים, מכל מקום בספירה כיון דהירך שכל אחד סופר בעצמו אין דעת השליח

מחצית השקל

כ"ה

76

ימלא דלמי שס מ"ו
 וכתבוהו הר"ף
 ס.מ. ה. והל"ש
 פסקים [סס סימן
 מ]:
 ה"ש נחשונה [כל]
 מן י: ר"ן סס רס.מ.
 י: נהגו כדו המקומות
 יכן כתב הטור:
 זכות הרשב"א [ה"ה
 סימן קמ"ג]:

יונים ר"מ"א
 (ה) ב"י [ר"ה כמג
 י"ח] בשם רשב"א
 ז"ל סימן [מ] ורבינו
 ס נתיב ה' חלק ד'
 (ה) בשם ספר
 [כול מ"ד עמוד סה]
 ומנהיג:

ד והשבויות. נראה לי דאם ספר הימים לחוד ולא ספר השבועות
 אין צריך לחזור, כדאיתא בגמרא [מנחות סו, א] למאן דאמר ספירה
 דרבנן, וכו' וכו' ומ"ש חמון כתב בשם רוב הפוסקים דקיימא לן
 ספירה בזמן הזה דרבנן, ואם מנה שבועות לנד נמי יאל, כמו
 שכתב הטור: **ל** ה היום. לא יאמר
 שהיום וכו', דמשמע שהוא נסיונה
 טעם למה שלמעלה הימנו, אלא
 יאמר היום יום וכו'. שבועות וימים
 הם לשון זכר, כדכתיב [דברים טו,
 ט] שבעה שבועות. יאמר לעולם
 מנין המועט קודם, כגון אחד
 ועשרים יום, עיין בזה"ע סימן
 קכ"ו [סעיף ד"ה ונהגה]. מיהו ציומא
 דף נ"ה [נ"ח] איתא דהכל לפי
 מנהג המדינה נחשונים,
 ובמדינתנו אף בלשון מול מזכירין
 מנין המועט קודם. יש נוהגין לומר מזמור אלהים יתנו אחר
 הספירה:

ערך פסח

פסח ט"ה א מצודת וכו'. ואם ספר מושג יאל: ונסים וענדים פטורים ממנוה זו, הרמזים ספ"ו מהלכות ממצין [הלכה ג' י"ג]: ואלו לא אמר
 לעומר יאל נדענדי:

חק יעקב

העומר עמוד קנא] כתב טעם אחר. ועיין בלבוש [סעיף א]. ועיין בר"ן
 סוף סוכה [כב, ב ד"ה וכתבו] וברדב"ז סימן רנ"ו [ח"ד סימן אלף סזו]:
[ח] וסופר הימים והשבועות. ואם מנה הימים ולא השבועות יצא
 בדיעבד, הסכמת האחרונים. ואם מנה השבועות ולא הימים, כתב
 המ"א [ס"ק ד] דיצא, כמו שכתב הטור. וכוונתו כמו שכתב בשם אבי
 העזרי [ראבי"ה פסקים סימן תקכו עמוד 177] דביום שמונה ימים רק היום
 שבוע אחד ויום אחד, ואינו צריך לומר היום שמונה ימים, שכבר
 מנאם בשבוע העבר. וכן ביום ט' עד שמיגע לארבעה עשר יאמר
 היום ארבעה עשר יום שהם שני שבועות, וביום ט"ו יאמר היום
 שני שבועות ויום אחד, וכן לעולם, עכ"ל. מה שאין כן אם ביום
 ז' או ביום ארבעה עשר לא הזכיר הימים אפשר דלא יצא, וכן כתב
 גי"ת הרב בספרו אליהו זוטא [ס"ק ב] בשם רבינו ירוחם [נתיב ה' ח"ד
 מה, א]. ועיין בכנסת הגדולה מהדורא קמא [הגב"י] שהביא שני דעות
 אם מנה הימים בראשי החיבות, כגון היום י"ד ימים וכיוצא בזה,
 דיש אומרים דלא יצא, ויש אומרים דיצא. ולי נראה דכל כיוצא
 בזה יש לחזור ולספור בלא ברכה, כיון דלדעת הסכמת רוב הפוסקים
 דספירת הימים והשבועות רק דרבנן בזמן הזה. ועיין במ"א [ס"ק ב]
 שכתב דיש לספור דוקא באותו לשון שמביין מה שאומר, דאי לאו
 הכי לא הוי ספירה כלל: **[ט] היום יום אחד בעומר.** הסכמת
 האחרונים שלא יאמר שהיום. ובאמת מי שאומר שהיום לא אשתבש
 ויש לו על מי שיסמוך, הרוקח [סוף סימן רצ"ו] וחנניא [ו] ומהרי"ל
 [הלכות ספירת העומר עמוד קנא], וכן נדפס בפסח מעובין [כה, ב]. וצריך
 לומר הפירוש כך הוא, דמלת שהיום הוא נתינת טעם על מה דמברך
 לשכשו על ספירת עומר, לפי שהיום כך וכך ימים. וכן בענין נוסח
 בעומר שכתב הרב, והט"ז [ס"ק ג] האריך בטעם שאין לומר לעומר,
 אבל באמת ברוב נוסחות ישנים כתבו שיש לומר לעומר, וכן הוא
 בכל בו [סימן נה] וחנניא [סימן ו] ושכלי הלקט [סימן רלד] ורוקח [ו]
 בתשובת הרשב"א [ח"א סימן תנו] ובב"י [ר"ה כתב הרשב"א] והר"ן [פסקים
 ריש כה, א]. וצריך לומר דמלת לעומר משמע שהוא ליום העומר כך
 וכך ימים, מה שאין כן בעומר משמע שעכשיו הוא זמן העומר,
 ובאמת זמן העומר הוא רק יום א' דהיינו י"ו ניסן, וק"ל. וכן כתב
 בשל"ח [ריש מסכת פסחים כג, ד ד"ה כתב הרשב"א] שיש לומר לעומר
 דוקא, ומכל מקום אין לשנות ממנה שנהגו מקדם, כי יש להם על
 מה שיסמכו: **[י] עד שיגיע לארבעה עשר.** וכתב בחשובת
 מדר"ש קאידנבר [אמת שפואל] סימן [כ"ז] [מט] דלכתחלה יש
 לתהור גזיו המוטו מדה ורררי יהודא [א] ריווא דה ו"ה [שי"א]

[דברים טו, ט], אל תקרי בקמה אלא נקומה: (ג) היום יום אחד
 בעומר. כן מנהגינו. אבל בדברי הר"ן סוף פסחים [ריש כה, א]
 שמביא נ"י ד"ה ומ"ש ריעון נזכר שם לעומר בלמ"ד. ונראה יותר
 נכון מנהגינו, דהא ציוס א' שמניין בתחלת ליל י"ו הו פירושו
 זמנין ימי העומר אשר יציאו למחר
 ציוס י"ו. וציוס האחרים הו ג"כ
 ספיר, דלמנין יומי לעומר קאי
 כולם. מה שאין כן אם אמר
 לעומר, מהיה כוונה בליל י"ו
 לעומר דהיינו למה שכבר הביאו,
 אבל בעומר לא קאי רק על ימי
 העומר, דאי אפשר לפרשו על
 ההצאה, דהצ"ח משמע בתוך, מה
 שאין כן בלמ"ד אפשר לפרשו על
 ההצאה, כן נראה לענ"ד. אין לומר
 שהיום, אלא היום: (ד) שבוע
 אחד, ולא אחת, כמו שפירש רש"י [נבאשים טו, ט] אלא מלא שבוע
 זאת, דשבוע הוא לשון זכר:

ערך פסח
 פסח ט"ה א מצודת וכו'. ואם ספר מושג יאל: ונסים וענדים פטורים ממנוה זו, הרמזים ספ"ו מהלכות ממצין [הלכה ג' י"ג]: ואלו לא אמר
 לעומר יאל נדענדי:

סימן ע"ז [סימן רלד] עד עשרה אומר ימים, ומאחד עשר ולמעלה
 אומרים יום, וזה דרך צחות לשון הקודש, עכ"ל: **[יא] עד ארבעים**
ותשעה יום. וכתבו תוספות במגילה דף כ' ע"ב ב"ה כל הלילה,
 ואומר יהי רצון שיכנה בית המקדש, כיון שאינו אלא הזכרה לבנין
 בית המקדש, אבל לשופר ולולב יש עשיה, עכ"ל. וכתב מהרי"ל
 [הלכות ספירת העומר עמוד קנא] כשיגיע למ"ט יום יאמר שהן שבעה
 שבועות ולמחרתו הוא ערב שבועות, עכ"ל. נוהגין לומר מזמור
 אלהים יחננו, וכן כתב במ"א [ס"ק ה] וחדשים מקרוב באו והדפיסו
 נוסח הספירה על פי הסוד וכוונת הספירות, וכאזי גונא בהקפה
 שבלולב אומרים פסוקים על סדר כוונת האר"י ז"ל, וכן נדפס סדר
 התפלה עם עבודת הבורא, וכאזי גונא הרבה ליקוטם מקובלים,
 ונתפשט דבר זה בעיני המון כאלו כל הרוצה ליטול את השם יבא
 ויטול, ובאמת לא נאה לכסיל כבוד, כי כבוד אלהים הסתר דבר,
 ואעתיק מה שכתב מהרש"ל בחשבוה סימן צ"ח וז"ל, שראיתי הרבה
 מן המדקדקים בדקדוק עניות להניח תפילין של יד בישיבה, דע
 אהובי חדשים מקרוב באו ורוצים להיות מכת המקובלים וממדרשי
 הנעלמים ומחלשי האות, לא יכישו באור הוזהר ולא ידעו מוצאו
 ומבאו וכוונתו, אלא שכן מצאו בספרי רשב"י, ודע שכל רבותי
 ואבותי הקדושים ששמשו גאונים עולם לא נהגו כך אלא כדברי
 התלמוד והפוסקים, ועתה פקח עיניך וראה אם היה בזה ממש אי
 אפשר שלא הזכירו שום מחבר אחד, גם לא השתמיט רמו בתלמוד
 בבלי וירושלמי ספרא ופסיקתא ושאלתות [כו], ומי שלא ידע להשיג
 סודה על נכון יבא לקצץ בנטיעות [כו], לכן אהובי אל תלך בדרך
 אתם, ואין לך עסק בנסתרות המתיהרים בחידושים כאלו הן יודעים
 ומבינים רוי התורה וצפניה, והלואי שידעו הגלויים, מה יפה כחו
 של רבי שמשון מקינון אחר שלמד סתרי הקבלה אמר שהוא מתפלל
 דע שכל המשנה ידו על התחתונה, וידינו על עליונה, עכ"ל מהרש"ל.
 הרי מדבריו דאין לשנות ממנהג אף בכת המקובלים, וכל שכן שאר
 שינוי המנהגים שהוזכרו בספרים חדשים. ואף אי נימא דמותו
 לשנות איזה דבר לאיזה יחידי סגולה מי שפורסם ומוחזק בחסידות
 לידעי חן אם רוצה לכוון איזה דבר או לשנות כפי מה שמצא
 חידוש בדברי אחרונים, גם זו בהצנע לכת, ולא לפרסם הדבר לשנות
 המנהג, וצווחין ככרוכיא על מי שעושה כמנהג ישנים כאלו חידושי
 תורה מאתם תצא, והשם יודע אם לעקל, ועיין לעיל בסימן ס"ח
 שכתב המ"א [ריש הסימן] בשם הכוונת וספר הכוונת ג. א: שער הכוונת

8

Sofes, Moshe (762-1839)

ספר

שאלות ותשובות חתם סופר

למנא ורבנא גדול מרנן שמו
רבי משה בהרב רבי שמואל סופר זצלה"ה
אב"ד ור"מ בק"ק פרשבורג והמחזיק

יורה דעה

חלק שני
סימן קנח - שנו

הודפס לראשונה בפרעסבורג
בשנת עט סופר מהדיר לפ"ק (תר"א)

זאתה בס"ד יצא לאור עולם כרוב יופי והדר
כהנהגה מחודשת, הערות וצינונים מספרו רבותינו ראשונים ואחרונים,
ובתוספת מפתחות ומדור תוספות והשלמות ועוד כמה מעלות טובות
כאשר עוני הקורא תחזנה מישרים

ע"י המשהדל

ע"ה דניאל בימזון ס"ט

בעדה"ק ירושלים תובב"א

שנת תשע"א לפ"ק

בסיוע מכוון המאו"ד להוצאת ספרים

שע"י ישיבת "אורות התשובה" ירושלים ת"ז

הזרזין". אבל ודאי מילה שלא בזמנה אינני מסכים כנלע"ד.

[הבדלה מיו"ט לחבירו]

מ"ש מכ"ח הרב נ"י בטעם דלא מבדילין מיו"ט לחברו, דרב אסי ביצה ד' ע"ב לגרמ"י עביד דאיהו ס"ל פע"פ ק"ו ע"ב טעם אינו מבדיל, וא"כ ע"כ להבדיל טרם יטעום, אבל אנן דקיי"ל טעם מבדיל א"כ סמכינן אהבדלה דעביד מוצאי י"ט וקאי גם אי"ט ראשון כמו במוצאי שבת דמבדיל והולך עד יום ד' בשבת. אלו דברי פאר רום מעלתו נ"י.

וא"א להבינם דהא פשיטא לכ"ע שאסור לטעום לכתחלה עד שיבדיל ולא פליגי רב אסי ור"ה פע"פ אלא אי עבר וטעם אי יבדיל או לא, וע"כ לא פליגי אלא אי יבדיל כלילה אחר טעימתו אבל למחר יבדיל גם לרב אסי כמבואר, ורב אסי ורב זירא מרא דשמעתא דמבדיל מיומא טבא לחבריה אינהו בעצמם ס"ל דאי לא אבדיל במ"ש מבדיל והולך עד ד' בשבת כדאיתא פע"פ ק"ו ע"א, ע"כ אין מקום במוח להבין דבריו".

אימתי ע"כ הקילו עליו דטעם מבדיל הכי הוה ס"ד קא משמע לן רבא תרי קולי בחדא דוכתא דטעם מבדיל וגם יש לו פנאי להבדיל כל השבת כולו, והיינו חידושיה.

[עוד בענין הבדלה מיו"ט לחבירו]

ונחזור לדברי מעלתו, אפי' יהבינא ליה דבריו ויפרשם ויתקנם עכ"פ להתוס' והרא"ש (שם סי' יג), אך להרי"ף [פסחים שם] (ורמב"ם) [ורמב"ן] דפסקו דאינו מבדיל והולך אלא יום א' השייך לליל מש"ק ולא יותר, א"כ ה"נ אין הבדלה דמיו"ט ב' מועיל ליו"ט א', ובש"ע א"ח סי' רצ"ט (סי' מ"י) מיייתי ב' הדעות. ואם יאמר נא כיון דלא אפשר שאני וכמ"ש הרא"ש (תענית פ"ד סי' ה) ומייתי ליה מג"א סי' תקנ"ו סק"ב, א"כ גם לרב אסי נאמר כך היכי דלא אפשר שאני, אבל באמת מה לנו להמצאות חדשות, ודברי הריטב"א סוכה מ"ז מבוארים לפנינו דלמאי דקיי"ל שמיני ספק ז' יהובי יתבינן ברוכי לא מברכינן משום דמחזי כסתרי אהדדי אירחי ל' דרב אסי דהבדלה וקידוש סתרי אהדדי וכמ"ש ג"כ צ"ח ביצה ד' ע"ב שם.

[ספירה ביו"ט שני של פסח]

ובזה נדחה תי' ב' דכ"מ (הל' סוכה פ"ו הי"ג) דמייתי מג"א סי' תפ"ט סק"א שכתב דמדינא צריך לספור ע"ש. וקשה הא הכא נמי מדינא צריך להבדיל ואפ"ה לא מבדלינן משום סתירה. אע"כ כתי' הראשון כיון דשניהם על כוס אחד הם הוה סתירה. ואחתום בכל חותמי ברכות. פ"ב יום ה' ח' תמוז דהאי שתא קפול".

משה"ק סופר מפפד"מ

[ביאור הלכתא טעם מקדש וכו']

ובימי חורפי אמרתי המשך דברי רבא ק"ו ע"א הלכתא טעם מקדש וטעם מבדיל ואם לא הבדיל במ"ש מבדיל והולך כו' דמאי שייכות לשתי הלכתות אהדדי, היינו משום דהוה סד"א דרב אסי דמתיר טעם אינו מבדיל היינו משום דלטעמיה אזיל דס"ל מבדיל עד ד' בשבת א"כ נחמיר עליו טעם לא יבדיל היום ועוד חזון למועד למחר וליומא אחר, אבל מאן דס"ל טעם מבדיל על כרחק ס"ל אינו מבדיל אלא במ"ש ולא כל היום ואם לא עכשיו

מז. ראה מש"כ רבינו בזה להלן סי' רנב רלא כהנובי"א אף בזה, ואין ספק מילה בזמנה דוחה יו"ט. ועי' פת"ש שם סק"ב שהחת"ס חור ב' באן. ויש לציין שבדברי הנובי"א ובמקומו נמצא בן לאחד הראשונים בעריכת הבישום ה"ג עמ' 181. וכן הסכימו בשו"ת הר"ם וי"ל (בן הק"ג) יור"ד סי' סג ורע"א בח' לשו"ע יור"ד סי' רסו סע' ח ושו"ת כת"ס יור"ד סי' קטו, ועי' משנת רבי אהרן סי' יא. ובלקומו בח"ח כאן: ועי' לקמן סי' רנב וכתב מרן זק"ל זה כדפיך. והך דהתם מכו"ד (= ממטרסדרף) ודחבא מאוחר מתק"ע ורויף. יז. מפתחיה ד"ד כאן משמע שלענין השלומין להבדלה דין וי"ט בשבת עד ג' ימים, ולכאורה בשבת הטעם הוא משום ת"י אלו שייכים לשבת שעברה וזה ל"ש ביו"ט. וכ"כ בח' רע"א א"ח סי' רצט סע' ו בשם לשון חכמים שכך הסכימו חכמי פראג שלהבדלה יו"ט אין השלומין. ור' משי"כ רע"א שם. ועי' מנ"ח מצוה לב אית ז' ובש"ת בנין שלמה החדש ח"ב או"ח סי' כ. ור' להלן סי' רנב ובהע' ו שם. יח. תרמכ"ב בח' שבת פכ"ט ח"ד פוסק שבבדיל עד סוף יום שלישי (י"ג עד סוף יום רביעי). אולם הרמב"ן בתוה"א ענין אבלות ישנה הביא ב' הדעות בזה וע"ש.

Levi ben Habib, ca. 1483-1545

ספר

שאלות ותשובות
מהרלב"ח

אשר איזן וחיקר גאון ישראל
רבי לוי ב"ר יעקב ׳חביב
רבה של ירושלים

מהדורה חדשה ומתוקנת
ע"פ דפוס ראשון
בצירוף מקורות, הערות ומפתח מפורט

מכון קרן רא"ם

ירושלים תשמ"ח

חלק הגוי. את זה לצד ראיתי וגמון אל לצי לכתוב על דברי החכמים יצ"ו להודיעם פרטי הענין, אמנם בעיקר הדין לא ראיתי להאריך עוד על מה שכתבתי למעלה כי הכל מחוקק שם ומוכן לסעודה בלחם אצירים ויין המשומר צענביו להולכי יוסר ואזהביו.

והעניינים ואופן מנצנס לא. וידע החכם כי זה החזר הוא של ארבע אחים שירשו אותה מאביהם, הג' מהם נשואים צנינים וצנוות, צ' צכאן דרים בחצר, ואחד צדמשק, ועוד אח קטן, ועוד ידע החכם שהחזר הוא כל כך קטן שאין צו דין חלוקה לרביעיות אפילו עם

סימן סב

ביאור דברי הר"ן בטעם שנתן למה אין מברכים שהחיינו על ספירת העומר

דלא חליא בזמן משום דהוי כל יומא כדכתב הרב למעלה ומשום הכי לא מברך. מ"מ חיונו לצרך זמן בפעם הא' הוא מבוחר. **אמנם** צמנות העומר דלא הגיע צלילה הא' לזמן כל המצוה, וגם יש הפסק בזמן, רצוני שאם לא ספר צלילה לא יספור ציוס, לא יצרך זמן, צדשלא אם לא היה הפסק בזמן ואם לא ספר צלילה יספור ציוס, הרי כל הזמן מדובק מהלילה הא' עד האחרון וכולהו ליילי כחדא לילה אריכתא דמיין כיון דלא מפסקי יומי, ומשום הכי יצרך זמן שכבר הגיע לפתח זמן כל המצוה. אבל כשיש הפסק בזמן דיומי מפסקי, כל לילה ולילה זמן חלק מצוה צאפי נפשה הוא, וכיון שהוא לא הגיע כי אם לזמן חלק המצוה לא יצרך זמן. ודומיא הא למאי דאיחמר ציוס טוב פרק המצוה (ביצה ד) אמילתא אחריתי, התם דמפסקי לילות מימיים כל חד וחד יומא מצוה צאפי נפשה היא, הכא דלא מפסקי לילות מימיים כולהו יומי כחדא יומא אריכתא דמיין.

ראף על גב דהר"ן ז"ל בעל התוספות הוא דאית ליה האי סברא דאם לא ספר צלילה לא יספור ציוס כדכתב בשם רבינו חס ז"ל (ובנחות סו' ד"ה זכר, רא"ש פסחים פ"י סו"א), ואיהו נמי סבר דאם לא ספר צלילה אחת דסופר צאפר הלילות דלא בעינן חמימות (שם), משמע דכל לילה ולילה הוי מצוה בפני עצמה. זהו דוקא לענין צרכה המצוה, דכיון דכל לילה ולילה עושה חלק מהמצוה בפני עצמו צריך לצרך, אמנם לענין זמן לא מצריך צלילה הראשון משום דאכתי לא הגיע כי אם לזמן חלק המצוה כיון שיש הפסק בזמן ואין לצרך זמן על שהגיע לזמן חלק המצוה. זה נראה לי ציישוב הלשון ונראה טעם יפה ומפסיק.

יערד אפשר להוסיף ולומר על פי דרך זה, שאם היה מחוייב לצרך זמן צלילה הא' שהגיע לזמן חלק המצוה, גם ככל לילה ולילה היה מחוייב לצרך זמן, שכל לילה ולילה עושה חלק מהמצוה בפני עצמה, במשל צלילה הא' מונה א' וצלילה הב' ב', ולא דמי לנטילת הלולב שכתבתי דהמצוה עצמה שעשה ציוס הא' עושה בכל יום ויום בלי שינוי, וכי היכי דלא מצריך זמן בכל לילה ומטעם דאינו עושה באותו הזמן כי אם חלק מהמצוה, הכי נמי צלילה הא' לא יצרך, דאי תימא דחייב לצרך צלילה הא' גם בכל לילה ולילה הוא חייב לצרך.

יברך את עמו בשלוש ויחזיר עבודת בית המקדש למקומה מהרה ומציון תלא תורה אמן.

נאם הצעיר יושב ירושלים, נאנח בשברון מתנים, כי יראה חרבות בית מקדשה סביב, לוי בכמהר"ר יעקב ן' הביב זלה"ה.

76 נשאלתי לצר לשון אחד שכתב הר"ן ז"ל צפירוש ההלכות בסקף סוכה (כב) בהפחיר סודיה ובהבון, כצנא לתח טעם למה מברכים על קצת מצוה שהחיינו ולא על קצתם כתב וזה לשונו, ז"ע למה אין מברכין זמן על ספירת העומר, וראיתי מי שכתב שאם לא ספר צלילה לא יספור ציוס כדכתב וכו' ומשום הכי לא אמרינן ציה זמן ע"כ. והנה הקושיא צכאן מצוה צדריך הוי טעמא הא' דינא דאם לא ספר צלילה לא יספור ציוס לשלא יצרך שהחיינו, דכפי השכל הא' דינא לא שייכא צכאי מיד, ואי שייכא אדרבה אית לן למילף מיניה דלאו דוקא למצרך שהחיינו צלילה הראשון אלא אף בכל לילה ולילה מצריך. ועוד ק"ל דלפוס הא' טעמא צמקדש שהיה לולב זיטל כל ז' לא יצרך שהחיינו צלילה לאו זמן לולב הוא ואם לא נטל ציוס לא יטול צלילה והדין הזה לא הוזכר בשום מקום.

דליישוב הלשון כפי הנראה לעניות דעתי אקדים הקדמה אמיתית, והוא שחלוק יש בין מצוה ספירת העומר ככל לילה למצוה אחרות שהאדם מחוייב בהן צימים סמוכים כל יום ויום, במשל מצוה נטילת הלולב צו' ימי ההג צמקדש, דהתם ציוס הא' עשה מצוה שלימה אלא שחזר ועושה אותה צימים האחרים וכל יומא ויומא עביד מצוה שלימה, אמנם ספירת העומר אינו כן ולאו כל לילה ולילה עביד מצוה שלימה, דעד תשלוט כל הארבעים ותעשה לילות לא נשלמה המצוה וחלק המצוה המוטל עליו צעמחה הוא דעביד כל לילה. ועל פי זה אומר שהמצריך על שהגיע לזמן חייב עשיית המצוה צריך שהיה מצוה שיוכל לעשותה כולה באותו הזמן שהגיע לו מיד, במשל מצוה פדיון הבן מצריך זמן, שכבר הגיע לאותו הזמן ומיד עושה כל המצוה צעמחו. וגם אם תהיה מצוה שמחוייב לעשותה צכך ימים סמוכים כל יום ויום פעם א', מצריך זמן בפעם הא', שכבר הגיע לזמן שעושה כל המצוה, ומה שעושה אותה צאפר הימים הוא כחזר ועושה מה שכבר עשה. ואף על פי שיהיה הפסק בזמן שעושה אותה הפעם הא' לכשעושה אותה בפעם הב', כגון נטילת הלולב במשל יש הפסק צלילות שאינן זמן עשיית המצוה, מ"מ מצריך שהחיינו בפעם הא', שכבר הגיע לזמן עשיית כל המצוה ומה לו ולהפסק שלאחר כן, אדרבה היה נראה לומר שיהיה חייב לצרך זמן בכל יום ויום כיון שיש הפסק בזמן בין הפעם הא' לב' במשל וכן בין כל פעם ופעם, ומה שאינו חייב לצרך הוא דכשהגיע לזמן עשיית אותה המצוה הפעם הא' וצריך די על כל הימים הסמוכים כיון דכבוין אין שני במצוה כלל ומה שעשה ציוס הראשון עושה בכל יום ויום, דהשתא הרי חזרה אותה המצוה כמו מצוה התפילין

שו"ת מהרי"א

הנקרא גם כן

תשובות יהודה יעלה

למורנו רבי יהודה אסאד זצ"ל

אב"ד סערדאהעלי

מהדורה חדשה ומתוקנת

עם מבוא, הערות, הפניות, מראה מקומות

ונספחים

חלק אורח חיים

ומפתחות לשלושת הכרכים

עורכים:

ש"ש גולדשמידט, בועז מרדכי ויואל קטן

מכון שלמה אומן שע"י ישיבת שעלבים

תשע"ט

בהנאה בלבד בלא מצוה כקרא חדתא [עירובין מ. ב.]. אבל בסי' שע"ט דעת ה"ר פרץ [ד]אביעור חמץ שמכלה אותו מן העולם, ולא זו בלבד שאינו נהנה בו אדרבה יש בו הפסד שמכלהו, אינו מברך זמן, אפילו ברשות נמי לא. ולכן דחה הרשב"א שפיר מיום הכיפורים יוכיח, דגם כן מפסיד בו חלבו ודמו בעיגוי נפש ומכל מקום מברך זמן על כל פנים ברשות, כמו אקרא חדתא שהוא הנאה בלא מצוה הכי נמי אמצוה בלא הנאה אפילו שמפסיד ביה נמי אומר זמן ביום הכיפורים כדאיתא בעירובין דף מ' עמ' ב', הכי נמי אביעור חמץ. והכי מסיק הטור אורח חיים סי' תל"ב בשם העיטור, ומסתברא רשות הוא ומאן דבעי מברך, עיין שם היטב ובבית יוסף ובט"ז [ס"ק ב.]. ודו"ק היטב.

והנה לפניך שני תירוצים.

נאום אביך הדורש שלום תורתך.

הק' יהודא אסאד

סימן קנה

א [בעניין ברכת שהחיינו על ספירת העומר] →

חיים ושלוש וכל טוב לאהובי בני הרבני המופלג ושנון בתורה ויראת שמים ובמעשים טובים וכו' מו"ה מרדכי נ"י.

מכתבך קבלתי מקהילת לעווענץ.

ועל דבר הקושיה שאמרו לחותנך משמי למה אין מברכין זמן על ספירת העומר, ותירץ מחותני נ"י דהיינו טעמא לפי שלא נגמרה המצוה עד יום חמישים, לכן אין מברכין זמן וכו'. במחילת כבודו זה אינו, דהא ברכת זמן דיום טוב ראשון דפסח בקידוש היום קאי גם על מצות אכילת מצה של אחר כך, וגם קאי על יום טוב האחרון, אף שלא נגמר המצוה מיד אחר הברכה [חוץ מיום טוב אחרון דסוכות דקיימא לן [סוכה מח. א] שמיני רגל בפני עצמו הוא].

ואתה אהובי בני כתבת לתרץ, בספירת העומר די לו בברכת הזמן של יום טוב עצמו. התינוח בחוץ לארץ שעושין שני ימים יום טוב, אבל בארץ ישראל אין עושין יום טוב שני

גרע טפי מיום הכיפורים וגם מבדיקת וכיעור חמץ, דנהי דאין בהם הנאת הגוף מיהת גם עוגמת נפש ליכא בהו, ושפיר יש לומר דמברכין זמן על בדיקת חמץ כמו ביום הכיפורים, משא"כ ספירת העומר כמו תשעה באב הוא שאין שייך לברך בו זמן. וראיה לחילוק זה, דאשכחן בהג"ה (סמ"ק) [מיימוניות חמץ ומצה פ"ג אות ה] בשם השערות שמברכים שהחיינו על ביטול חמץ, עיין במהרי"ק שורש קכ"ח, אבל בספירת העומר ליכא מאן דפליג [הוספת המחבר: וגם בתשובת הרשב"א סי' (רי"ג) (רכ"ג) מיייתי דיש מברכין זמן על ביעור חמץ כדעת השערות הנ"ל, והוא דעת העיטור [הל' ביעור חמץ דף קכ טור ג] בתשובת הרשב"א סי' שע"ט, ותמיה לי על מהרי"ק שלא הביא כן משמיה, וצ"ע].

אבל הא קשיא לי קצת סתירה מסי' שע"ט הנ"ל, דחה טעמא משום דאין זמן ביעור חמץ קבוע דמפרש בים וכו' אפילו מראש השנה חייב ביה [פסחים ו. א], דהא פדיון הבן יוכיח גם כן [ד]אין זמנו קבוע לאחר שלושים יום וכו', ובסי' רכ"ג הנ"ל לא חשש לדיחוי זה כלל. ובאמת לעניות דעתי היינו טעמא דביעור חמץ שאין אומרים ביה זמן, דאית ביה תרתי, שאין בו הנאה ואדרבה מכלה אותו מן העולם ומפסידו, וגם זאת שאין זמנו קבוע דאפילו מראש השנה חל חיובו, וליכא למימר פדיון הבן יוכיח, דהתם אית ביה הנאה כמו שכתב בסי' קכ"ז, (הל"ל) [וליכא למימר] יום הכיפורים יוכיח, דהתם זמנו קבוע בו ביום דוקא, ולא קשיא מידי.

וצ"ע למה סיים הרשב"א סי' שע"ט הנ"ל שאין בידינו ראיה מכרחת על פי דחיות הנ"ל, והא ליתנהו כנ"ל.

ועיין עוד בתשובת הרשב"א [ח"א] סי' רמ"ה, ביאר היטב לחלק דבמצוות התורה כפדיון בן או על דאתו מזמן לזמן מברך שהחיינו בחובה, ועל דאית ביה הנאה לבד אומר זמן לאו בחובה אלא ברשות וכו', עיין שם היטב, ולפי זה נראה לי דהוא הדין נמי במצוה לבד ולא אית ביה הנאה נמי דינו כמו בהנאה בלבד בלא מצוה, מברך זמן ברשות ולא בחובה, אם כן מתורץ עוד הפעם הסתירה ברשב"א הנ"ל שהרגשת, בסי' קכ"ז מחלק במצוה שיש בו הנאה הוה ליה תרתי לטיבותא מברך זמן בחובה, אבל ספירת העומר מצוה בלא הנאה אין הזמן חובה בו לברך אלא ברשות כמו ביום הכיפורים, וכמו

ה"א ובאבודרהם סדר תפילה של חול שער ג (הובאו דברים ממנו להלן בסמוך) שכתבו תירוצי נוסף, שבברכה בסוף המגיד במילים "והגיענו הלילה הזה לאכול בו מצה ומרור" נחשב כעין ברכת שהחיינו על המצה שסמוכה לכך. 3. שאין אומרים בו שהחיינו, סוכה מז, א. 4. וע"ע ברא"ש סוכה פ"ד סי' ב לגבי שיטת הלכות גדולות שזמן של קידוש יכול לפטור גם את ברכת הזמן של לולב שבבוקר.

2. נמצא גם בהגה"מ הל' ברכות פ"א אות בשם שער רב שמואל בן חפני. 3. וע"ע בספרו של רא"ש אסאד בן רבנו שאילת שמואל סי' ז. וע"ע בסימן הבא, ולהלן בחו"ד סימנים רעז, רפב ורפג אות א. קנה. 1. כדעת בה"ג המובא בתוס' מנחות סו, א ד"ה זכר. 2. כ"כ באורחות חיים סוף הל' ברכות והברכ"י ריש סי' תעג, שברכת הזמן של קידוש פוטרת אף את אכילת המצה. וע"ע לרבינו מנוח על הרמב"ם הל' חמץ ומצה פ"ה

בדפי הרי"ף ד"ה וכתוב בספר המאור, וברא"ש פרק קמא דפסחים (דף) [סי' י', ובמהרי"ק (ש"י) [סי' קכח]. ופרי חדש יורה דעה סי' כ"ח ס"ק ה', ובט"ז אורח חיים סי' תל"ב [ס"ק ב]. ובספר ברכי יוסף [שם ס"ק ג].

אמנם בעל העקידה סוף פרשת אמור [שער סז פרק ד] דחה יפה לטעם תשובת הרשב"א הנ"ל והשיג עליה, וביאר הוא לעצמו טעם יותר נכון וברור לפי דרכו בקודש, והוא אמת נכון, כי מספר שבע שבועות דוגמת שבעה נקיים ימי הליבון שקרבנו המקום לעבודתו לקבלת התורה, ומספר ימי הריחוק אשה מבעלה מבית תענוגיה ימי צער הם, איך תברך שהחיינו אז וכו'. עיין שם היטב דברי פי חכם חן ותמצא נחת בשוב טעם, ונימוקו עמו.

אם כן אפוא די לן באלו דברי הראשונים כמלאכים שהעמיקו ודיברו בזה הרבה כנ"ל, מעתה אין צריך לחדש עוד טעם נוסף עליהם. ועיין תשובות חוות יאיר סי' רל"ז.

בתשובה אחת הארכתי בדיני זמן.

והנני חותם בברכה מרובה.

כנפשך הרמה ונפש אביך הדורש שלומך תמיד.

הק' יהודא אסאד

סימן קנו

[מצה שנילושה ע"י חש"ו

וגדול עומד על גביו]

החותך חיים לכל חי יכתוב ויחתום לחיים טובים ארוכים ומתוקנים את כבוד ידיד נפשי, הרב הגאון המופלג ומפורסם, צדיק כביר ובנם של קדושים, מו"ה דוד כ"ץ נ"י אב"ד ק"ק מיליכדארף יע"א.

אחר דרישת שלומו הטוב הנני לקיים הבטחתי זה ימים להשיב אמרי אליו מה שהשבתי בשנה העברה לידיד נפשי הרב מוהר"ם נ"י סג"ל דיין דק"ק סעמניטץ. וזה לשוני.

על דבר שאלתו, מצה שנילושה על ידי חרש שוטה וקטן ונכרי, וישראל עומד על גביהם, אי יצא ידי חובת מצוה, שהביא הבית יוסף באורח חיים סי' ת"ס [ד"ה אין עושין, על סע' א בשו"ע] פלוגתא דרבוותא. והרגיש מעלתו על הרשב"א בתשובה [ח"א] סי' כ"ו וסי' [תקצ"ו] [תקצ"ג] בשם ה"ר יונה

דינוקא לא מברכים שהשמחה במעונו בבית מילה. 7. וע"ע לעיל בסימן הקודם, ולהלן חיו"ד סימנים רעו, רפב, רפג אות א.

ואין מברכין זמן בליל ביכור לעומר, ליכא למימר דזמן של ליל יום טוב ראשון יפטור את ברכת זמן דחול המועד על מצוה אחרת.

וגם מה שכתבת לתרץ משום על דבר שאין בו שמחה אין מברכין שהחיינו וכו', בהדיא כתב הרשב"א בתשובה [ח"א] סי' רמ"ה שזהו דוקא בברכה זו שהשמחה במעונו, אבל ברכת שהחיינו אינה תלוי בשמחה אלא תלוי בדבר שמגיע לו תועלת ואף על פי שמתערב עמה צער ואנחה וכו', עיין שם.

אבל מה שכתבת לתרץ בדבר שאין בו מעשה אין מברכין עליו שהחיינו, זה נכון קצת, שכן כתב בתשובת הרשב"א [ח"א] ריש סי' ח"י וזה לשונו, כל מצוה שאין בה מעשה אין מברכין עליה כגון השמטת כספים וכיוצא בהן וכו', עד כאן לשונו, היינו אין מברכין עליה כלל שום ברכה עצמית הראוי, אבל ברכת שהחיינו (לצד) [לבד] מצינו גם בלא מעשה, כגון על הראיה שרואה את חבירו לאחר שלושים יום, וכן פירות חדשים לדעת הרבה פוסקים אף שלא אכל מהם, בבית יוסף ושו"ע אורח חיים סי' רכ"ה.

וליתנהו לכל הני תירוצים שהעלית בזה.

איברא קושיה זו לאו דידי היא, אלא שאלת הראשונים הוא. בתשובת הרשב"א [ח"א] סי' קכ"ו נשאל עליה והשיב בשם הראשונים, הוא הרו"ה [בעה"מ פסחים כה, א בדפי הרי"ף], [הביאו] הפרי חדש יורה דעה סי' כ"ח [ס"ק ה], שאין מברכין רק בדבר שיש בו הנאה ושמחה, לולב ושופר ומגילה ופדיון הבן וכו', אבל ספירת העומר אין בו זכר לשום הנאה אלא לעוגמת נפשנו לחורבן בית מאויינו וכו', עיין שם היטב, וזה לשון הרוקח סי' שע"א, ברכת שהחיינו [וכו'] ולא על העומר לפי שאינו אלא זכר בעלמא כדאמר במנחות פרק רבי ישמעאל [סו, א], וגם אין היכר בימים וכו', עי"ש היטב בארוכה.

והרב דוד אבודרהם שער ג' [מסדר תפילה של חול] בשם תשובת הגאונים כתב מפורש, תרומה ומקרא מגילה ונר חנוכה ונטילת לולב ותקיעת שופר ופדיון הבן יש בהם שמחה והנאה לגוף, משא"כ בדיקת חמץ וספירת העומר בזמן הזה אין בו שמחה והנאה לגוף אבל מצטער הוא וכו', ועוד כתב היינו טעמא בספירת עומר כיון שאינה אלא לצורך הבאת ביכורים שנאמר וכו' די לו בזמן שאומר על הכוס במועד וכו', והרמ"ה כתב טעם אחר שאין עשייתה גמר מלאכתה כגון ביעור חמץ בלילה אינו גמר אין מברכין זמן וכו', עיין שם היטב, וזהו כתירוק מחותני הנ"ל. ועיין ר"ן שלהי מסכת פסחים [כה, א

5. וע"ע בספר אבני שוהם על אייר (דיני ספירת העומר עמ' יד אות ה) לר"י שלומוביץ שדן בדברי רבנו אלון. 6. כמבואר בכתובות ח, א, שבגלל צערא

ס פ ר

שאלות ותשובות

שואל ומשיב

מהדורא רביעאה

מכבוד מו"ן הרב הגאון הגדול המפורסם רבצ"ה נר ישראל יהודו טולשילחא דיחוסא חוסי
יוסף שאול הלוי נאטאנזאקן זללהיה סאנדיק לבוב ובג"ל.

חלק שלישי

הזכרים עשוי מה דלמרו צביע
 יצאה הא שכירות לא בני קצין
 האמה צנה יחמי"ב רק עש"ס
 יומר בלי קצין . ונתי' א'
 של קיבל טוב מרוב טוב
 זו דהא יכול להעז' ולפי' אז
 שור זו זה כשען על הערומ
 שפיר טעור משנעיה ולמיס
 שטעוה דף מיה שפיעה צמ
 משכחה לה ופירש'י שטעוה
 יח'י . ולפני' ש' אים דשיח' ליק
 ש שפיר הקסה ודוק . וסס
 די וישלח בטור חויע קען
 הארתי בטערוה ריש' זו עו
 דהא בנאקסו ל'ל לשנע' סיס
 דזה לא ידע' אטכ' צבסי
 הקסח' דרבנן' הוא כפקקו
 רבנן כי אים' ליה ענו'ס'
 ה' טענה חורה עלמה ועין
 כיון' ש'ס' לו מ'בו ומעו
 יענה סיס' דהרי' י' לו עו
 דלמרו צביח' שנועה שיער'
 זו פטור' מבי'ש שנועה סיס'
 ע' חוקה דאין' אדם' הענ'
 דלוי' כאמן . ולב'ורה ר'ל
 האמינו' החורה ל'ש' שפילו
 חויר' איו' צ'ו כיון' דהחורה
 יכיה' דחיי'ו סיס' בלענ'
 חיי'ש' בגליון' המלמיל' אענ'
 ה' האמינה' רק' אחר' כל
 ילו' סיס' אכל' צ'ו דלמון'
 ח' א'ס' כן' ל'ש' ענו' דעו'
 לו מ'בו אכל' חזיל' ס'טלו'
 חוקי' ציק' ע'צ' ומחורחא'

בחס' לו צ'ים' ה' פ' שלח
 זו י'ה' א' יוקק' ל'צו'ס' הא'
 פ'י' מה' ר'ש'ט'ס' המעני'ס'
 רק' דדשא' אחיר'ה' צלפ'ס'
 ה' כדבר' ש'ב' לעולם' ולא'
 ה'יה' כדבר' ש'ב' לעולם'
 ח'ס' ל'ל'ד'ס' זה' לא' אחר'
 ה' דצ'רי' החוקי' צ'ינו'ס'
 זה' מ'צ'ונ'ס' ח'מ'ס'ן' ש'ח'
 דק'יל' צ'ד'ק' ק'י'ט' דל'ק'
 ה' למח'לה' נק'י'נ'ו'ס' א'י'
 ק' א'ס' הוא' מה'יה' דה'
 י' וצ'י'מ'וק'י' צ'ד'ק' ק'י'ט'
 ה' דל'ש'פ'ר' לה'מ'ס'ן' ס'ר'ח'
 ה' צ'ס' ס'מ'י'ט'ן' ח'ר'וב'
 ה' אח'י' צ'ק'י' י'ש'ר'ש' י'עקב'
 ק'י'ט' וד'וק'י' . גם' ע'י'ס'
 ה' אכל' זה' טעוה' דק'
 דרבנן' ומ'י'ש' כ'טון' :

כזו לא נודע שרש נקרא הלא ויחסי ה"ו לומר כיון דבאשה מצוה לומר
 ימי ושבועי ואיכב זבילה הרשונה עוד לא הביע העולם דמנוע וכיון דעסקי
 לילוח מימים דברים אין המורה איכב ליש לומר נזכר שהייתי על החמה
 שוין דעל השבועי לא החמיני עדיין דבשלמא אם לא עסקי לילוח מימים
 שייך לומר דאז החמה הוון ומהליות ומעילא זביע השבוע משאיכב אם עסקי
 החיוב ציום איכב אינו מנזכר רק על הגיליות בלמוד ולא על השבועי זאיל
 דאיכב לנזכר דבגבי השבוע שז"א דלא כנר הוא באלמע זמן הגיליות והשמיני
 לא חתקו רק בהחמה הזמן והנ"ן אך לפעמים נראה כבנותה הרין דכמה
 בשבוע תלתי דכבוד היום ערוך מהליות וכמה דברים ולפי' בשלמא בקדושה
 דאזא ציום וזבילה שייך לנזכר שהייתי בהחמה הקדושה זבילה וחיובי מוזיל
 בקדושת היום אבל אם הפליג הוא רק זבילה איכב כבמזכר שהייתי ערוך
 כבוד הגיליות מהיום והיום זאיל לקדושה הייתי חסדי דרנכן וכל שאינו מנזכר
 בהחמה אין וסתמיהו כבנותה רעמו . וזוה קדושה לי עה דהקשו הקדושים אחלי
 לא מנזכרין שהייתי על הגדה ולפעמים איכב דכיון דעלמיה הגדה הוא רק
 זבילה של הפסח ליש שהייתי וכמיס ורוק . והנה נמיס לעלמה לישכ
 דהימים מקרי קצוה מלאחי לאחר כמה פנים שהימי הרביעי צוה צמי שמיס
 קיץ או וסתמיהו קצוה סבוכי רעמו . וזוה קדושה קשה פיה דלמיה נבטיק
 יסודא דפסקים דף ז' וזביו דעמיס שמואלו צהר הפיה מלין ופיסי' אף
 בשבוע הרגל אף סריו מעות שבועי עשר מע' לא שנקין רובא דשחא
 וזאילין צהר רגל וזאירין מתקדם הרגל וזכיר וזכיר הרע"ט סג סרי
 גם סג הפסח בלתי יום כלאזי וזאילי לא יעמד דריוס מקרי קצוה ועיסו
 יש להק' דשמי' ההם דהפסח הוא על פסעות אס כלאזי מתעוה של כל
 דשנה או מתעיה הרגל וזה לא מקרי קצוה משאיכב סג דהפסח על היום
 עלמו ורוק .

והנה

נשאלתי בשנה הרין דבשנה ריבי ששעז אמר מהסיך שאמר
 היום ששה עשר יום מהם שרי שבועות ושי ימים לעומר והוא
 חשב שאמר בשנה עשר יום ואחר צבירי היום בשנה עשר ז' רק שהיום
 שסג שרי שבועה ושי ימים לא כזכר אף אחר וזאילי אחר ושלשה ימים
 ואחרי כהן ששעמו שהיך אחר ששעמו עשר יום וכזכר שהיא סיפר אחמיל
 בשנה עשר אבל אינו זכר אם קיים שהם שרי שבועות ושני ימים לעומר
 או קיים ושלשה ימים . ועמה שזאל כדא מה לעשה אחרי . הנה משפתי
 ולא מלאחי ומי שאמר עיני צוה . ולכאורה דבר צדון לקפור בשחא
 יעיס צבירה דראה כמו ששכח ולא אחר סיפר ולא אחר דקוסר בשאר ימים בלא
 צרכה . אמנם נראה דליד רסס נא סיפר כלל אבל כאן הוא קצר ורלה לקפור
 כדיון רק ששנה דבירי השיך ששעמו ששעמו עשר יום וזאיל טרע ל
 השטעות או דהוא כמו עתה ופחה ארעמא דלעוה ארענה וקיים צה
 דליוני וזאיר ומנזכר והך דהרבי מולק סג עמיס ונמי' קיץ ייט שכהנו
 כיון שפחה ארעמא דרי רק ששנה דבשנן דליוני חזר ומנזכר ובפרט אם
 קיים לנסיך שרי שבועות ושני ימים דלא מוסף דביריו כיכר שראכ דברו
 ששנה הי' ואיכב כל שנה עימי חזיר ומנזכר שרי קוסר שחא ימים צבירה
 אף אחר ששנה יום דשם עימי חזיר ומנזכר מה שסיפר בעמיס ואחר
 ארענה רק שאיל לנזכר שנית דהצרכה הי' דעמו כדון אף ששנה אבל אם
 הי' אחר שנה כדון שאמר ששנה עשר וזאיל לא הי' רק ששנה עשר והך אף
 כלאזי דבירי הי' שאל כדון ליוני ששנה עשר קיץ בוקר עשר שנה ששנה
 אף נראה דנאמח גוף הרין דשכח ולא קפר לילה יום דאין לנזכר איכב
 מקירו מנכנס דלמח שהסופוס כהנו בעמחה דף סיו בקפוס דלא יעקב
 וכיכר הגר' פי עימי בקפוס צס ריי דליוני נראה דהא כל לילה מלה יעקב
 וזיל וצבירה הנהיג והבי קייל הוא דבין שאין אנו עושין רק נזכר כמו
 שהיו עושין צבירות איכב כל שבטל יום אחר עכ"ס אין כלאזי נזכר
 דנעקדם ודאי הי' נמי שסיפור העימות והך דאם שכח זבילה ינזכר ציום
 כמיס הנהיג היינו תמוס דכיון דעמיס דליוני וזכר למקדם דנה
 נעקדם כל שהפסירה לכל דאין וזכר לא ספרו בלם בשעה אחת ואיכב כל
 היום זמנו משאיכב כסאל סיפר הרי לא עשה כמו שהי' נעקדם ואיכב קוסר
 איכב בלא צרכה דבשנה נבטל התעומה ולפי' גם בשלמא סיפור וקיים
 הרי נעקדם אף ששנה נבטל עמיס עמיס וזכר למקדם כיהו דלוחו ספירה
 אף עולה לו מכל מקום מה ענינו בלשאר הגיליות וספיר ייל דקוסר השאר
 הגיליות צבירה :

עוד

היה ניל דבר חרס דבאשה הא דלמרו נמנחה דף סיה שחאה
 ספירה לכל אחד לא נהגור אס לריך לקפור כל אחד ולא קני
 צמה שמוליא השיך אז לא אמרוק ששנה שיקפור כל אחד אבל דיעבד
 יאל ששנה השיך ומולאו עיין ויחסי חמיס שהעלה בשם הרשב"א דבירעבד
 וזאל עיי ספירה השיך ויחסי חמיל עיי' אבל אינו מוכיח כמו שיראה
 המענין ולפי' נראה לי דאף אף יעמד דעלה לקפור לכל אחד אבל זה
 דוקא כשסיפר כיון אבל כשסיפר שאל כדון דלא צודאי הי' נישא לי' שלא
 יספיר ויפתן על השיך איכב הוה כמו צבי מנזכר שאמרו לאחר לא ונקם
 ושמעו עלינו שנזכר נבסחים דף פיה דאם שלו נכמט ראשון דין אוכלים
 ומעו משיבוטלם יאל לנים שהריבה קר אף ששעמו ושמעו מימן
 נענין על שלו והיה צוה בלמח כל שאינו הי' ידע ששעמו עלי ספק הוה
 נישא לי' למקוד על השיך איכב לנעמד דבזה צודאי עמיס לקפור בשאר
 ימים צודאי יוכל לקפור צבירה ושיך על השיך והך דשכח ולא צריך לא
 ינזכר היינו דשם צודאי לא ששנו עושין דלא יכר אף קפר והאף בששנו שהשיך

ולא רלה לקפור או שחי נראה לו ערן שלא הביע זמן עמיס לא רלה לקפור
 על השיך נבספירו אבל כאן צודאי נישא ליה נבספירו השיך רק ששנה
 קוספור בעלמו הוא שצביל ששנה לקפור לכל אחד צבירי אבל ששנה
 דקלקל נבספירו צודאי נישא לו נבספירו השיך כז' שאל יעמד מהצרכה
 בשאר ימים ובפרט שבעה ימי והלאה ינזכר בשאר ימים צבירות אף
 שאין קייל כמיס . עוד ניל דבר חרס דכל מה שכתב הנהיג דאם לא סיפר
 לילה יום דליוני קוספור עיר הוא דוקא לבי עה דקייל דליוני רק דרנכן וכזכר
 לעמיס בעלמא ואיכב כל ששנה הוא דלורייחא לשעיה הרמנים ולשיעס החוק' צמיס
 דלא ינזכר שלא חשאו הוא דלורייחא לשעיה הרמנים ולשיעס החוק' צמיס
 עמיס נעקדם שאינו עומס העולם צודאי איכב איכרי חורה כל שאינו צבירה
 צרכה אבל לשעיה הרמנים דקפירה צוזי' גם כן מן המורה כמיס צמיס
 מהמדיון הכיר וכמיס הרין קיץ עימי צמו וצמיס צמיס חר' החרי' צמיס
 דרם צוזי' הוא הרמנים וזכר שיהיה סיי' ליי' צמיס הרמני' אבל לא סיפור
 מדברי הרמנים עימי ואיכב לדוריה פשעאל דכל לילה עומס צמיס הוא דעלמיה
 המורה אף שחזרו צמיס רביס פשעאל דכל יום מלה צמיס והרי נעקדם
 לי השלושין דראשון הוא רק ששלושין יום ליה ועיין מבניה דף ק' והיינו
 סג הרגל קרא דליוני קרנן ציום ראשון אבל כל דבני מנין קיימי הרגל
 פשעאל דכל חלה ומחא צביע הוא ואיכב פשעאל דים לנרף שיטת הבוסקים
 דהוא דלורייחא וזון ערן זה לזה ויכול לנזכר בשאר לילות צבירה . עוד
 ניל דים לומר דאם נישא דעיקר הספירה צבירה וזאל ציום סג צבירה
 החוקי נמנחה ונבניה דף כ' איכב עסקי לילות עימיס איכב הוה כל חלה
 מעוה צמיס וכעין דלמרו צבירה דף מיה עימי דליל' דעסקי לילות עימיס
 כל יומח מלה צביע סוכה דלא עסקי לילות עימיס כל ששנה כמח יומח
 אחיכח דמי ולפי' סיה צוה דאם עסקי לילות עימיס וזון לילות עימיס
 זבילה פשעאל דכל חלה מעוה צביע . ועמחה צביע דליוני נבספירו דכחז דאם
 ששנה לנזכר זבילה יכול לנזכר ציום ואיכב קצר דלא עסקי ימים מלימות לכך
 ספק דאם שכה לנזכר כל היום ניל סג לא ינזכר אבל אלא צבירין ייל דלא
 כבניה אלא כבירה הקצירה העומר איכב רק זבילה וזאל שזכר לילה מעוה
 צביע . וזוה נראה ציבור דברי החוקי דבנחמיה הביאו דברי הנהיג דאם
 לא צריך ציום אינו מנזכר מוד וכחזו ולא יעקב וזאילי נבניה דף כ' דיה
 כל כהנו דברי הנהיג וזבילו אחרו בנחמה . ונמיס אף דהחתיין צבוסין
 נמנחה יראה דבין מדברי ריה שרחה דברי הנהיג . השיך דליוני לקפור
 ציום ועיין כהנו רעיד פסק צבירה שאלם שכה ולא סיפר ציום שאין לקפור
 עוד ועיין כהנו דהיטה גדולה הוא דלא יעקב והיינו סבי' מדברי ריה
 שהנהיג לשיעוה וריח לשיעוה חמה עליו אבל נמנחה כהנו עמחה דברי
 ריה ואיכב כהנו דברי הנהיג והנחיל לשיעוה ספיר כהנו כמיס . ולפי'
 ליל צודר דליוני דלא צודר דברי הנהיג וזון לקפור ציום אף שצדיעבד
 סבוכין על הנהיג ובל שזא קוסר כלל ניכר סבוכין אנהיג כיון דאם הוה
 כוכב הי' קוסר ציום אס כן אין לנזכר איכב אבל צביר דאם הי' זכר
 אז לא הי' לריך לנזכר וזאלא הי' יכול לקפור ציום ולא קפר לילה
 אלא ששעמו נודקת לפינו צבירה צודאי עלי להקנן ציום וכמו אס קלר
 זבילה וכמלא סקיל דיכיל לקפור ציום ואיכב אינו חסדי דספיר וספיר יכול
 לנזכר איכב בשאר לילות ככלפצמיר זגס נראים נבסחים צבירה דליוני זה
 צוה דאם אינו קוסר יוכל לנזכר איכב בשאר לילות עה . עוד ניל
 דים לנעמין דביר דנהיג כלל זה למדתי מדברי ההייד דבכמיס שנזכר לא
 יספיר הוא דוקא צבירה דכל צבירה מה אכפת לן ופיסר כן דברי הנהיג
 דבשכח ולא ספר יום אחר אינו קוסר היינו צבירה דכל צבירה מה אכפת
 לן עימי ולפי' מה שהביאו החוק' בשם צביע דאם צבירה צבירה ולא קפר
 דיקפור ציום היינו צודאי צבירה וכן מלאחי צבירה בהלכות עלרס לפנינו
 מניאר כן דהיה דהיכא ששכה לנזכר העומר מלוחח דהנזכר למחר ואיכב
 כיון שנזכר צבירה עימי דקצירה העומר כשר כל הייס ניכר ואיכב ספיר
 כחז הנהיג לשיעוה דליוני מנזכר זבילות שחמרו צבירה לקפור ציום ציה
 ועיין ספיר השינו ריה דלא יעקב דבאמח אינו מלה ציום וכיכר נראים
 צמיס צס צמיס שספור ציום והיינו עימי צבירה ולכך הביא דברי ריי'
 שהסיג על הנהיג דכל לילה מעוה צביע ונכך אף שרשאים פסק דיקפור
 זאל צרכה עימי הסכים לריי' דהנזכר כל לילה דעה שספור בלא צבירה
 אינו ענין כלל ונקרא חספסי לילות עימיס . וזוה מיישב היעז דברי החוק'
 דהרי נבניה כהנו החוק' צסם צביע בעלמו דאם שכה לנזכר צבירה ספיר
 ציום בלא צרכה ואיכב לנזכר עמוה עמוה עמוה עמוה עמוה עמוה עמוה עמוה
 דעמו דכל שכה ולא קפר יום אחר דליוני קוסר אחרי צבירה ואיכב לכך
 לא השינו עליו וז' . ובלמח שאל זכריו לנזכר צבירה ששפנינו מה
 דעמיס החוק' צסם צביע לא בהלכות עלרס ולא בהלכות מנחה דסג
 בהלכות מנחה עימיס דהספיק לא כוכונה דמונה ציום צבירה או בלא צרכה
 עימי עימי צס עי' יהודאי נאון וגם עימי החוק' צמיס נמנחה דכל צרכה
 הוא לפנינו בהלכות עלרס מניאר להיפך ועימי נראה לפעמי' דלוק דלון
 קייל קוספור ציום בלא צרכה ואיכב היינו צביע צביע צבירה ולא קוסר כן
 היינו דליוני קוספור עיר צבירה היינו מוסר דעמיס לא קוסר כלל ואיכב
 העימות וזון עימי סיה' זכר למקדם וכל שאינו כמו שהיה נעקדם אינו
 מנזכר וכעין דלמרו צסמח דף קיד עימיס כמעשה סה' אבל צביר דביר
 ורק צביר ששעמו יש לקמון על כל הי' ספיקוס קילל ספירה צוה
 דלורייחא וכל חלה מעוה צביע וגם על הפוסקס דליוני רק זבילה ולא
 ציום ואיכב חספסי ימים עליוני ויס לנזכר בכל הגיליות וזון כלאזי חספס

החש צרכה לנעלה כל פסיסו כן מסיכ
 סיה צבולה דרנכותה ככלפצמיר ד'
 מחר שאלפיד הרנכות ודי ערירי והלחי'
 ועיין צמחיה על מנלה עיין ספי' שכה ד'
 ציום צבירה וכל שמונה ליל ראשון עמט
 הנראה פסק כבניה צסם מור יהודאי ו'
 הרשונה ואיכב לא אכפת לן דבנחמיה ו'
 דאם החזיל על דעה שהוה עשרה ימי
 דלא יאל ומנזכר סניה ומחתיין צביע
 קייל כן . ולפעמי' נראה דעז חמדי לה
 השיך כפי שאמר או כפי שישמע על
 אחרי ראיה כי יש לנזכר הקנה כיון ש'
 ציום סיה ועיין סיי' וידר בקפוס
 צבירה
והנה צבוק סנה ריי' סיי' נכמו
 ונבניה סג לנזכר השיך כ'
 ונזכר צרכה אחת עיין שלם איל ריי' ש'
 והוא חיה דבכיס אס היה מנזכר שכה
 ולפסק צרכה לנעלה ונשאלתי נזה עמח
 כמלון צמח סג החלומה ייל וזמרחי ז'
 ועוד לא נמנח צביר הצמחה וזמרחי
 מיהא שלם צרכים דלמדו מקרא לקנן
 יש כלאזי ספי' ונבסק צרכה דרנכן
 ספק מיה משאיכב עיין ג' דהוה קס'
 ג' הוה מהימ מיה סיה כיי ספק אס
 שלם שספירן צמחיה ודלוי וזאל גם
 ספק ריה סיי' דבכיס שלם אינה פיו
 דבר שחי' ששנה ודבר שחי' עליו ז'
 צוה נמלוק עימי עיין ונמנחה אבל ד'
 לו עיין שלם ששעמו דיהור מהראיל'
 כרנים ואין כלאזי קס' כלל . עוד יס
 ומנזכר סיי' ריי' סיי' דאם צריך ד'
 נראה יס אף ספק על המורים מה
 יס נכסר ששנה ונעמס דהרי אס י'
 ואיכב אף לנכמלה יכול לנזכר כן ו'
 שקדם ונזה דעה שכה נבנה ונחנ'
 נכמנה דמחיה אס הדין בוא'
 עמיס דיעבד מה שכה נבנה וזה
 והך אס אין הדין כן עמיס דיעבד
 הנכנס עלמו דמחיקה ועיין השי'
 קטיל לי על ריש דקובר עלמו ד'
 מנזכר ששנה ורשוחי נבסחים שכה י'
 כבניה דהוה מהרי דמיון זין וגם
 סג לנזכר כמיס ספירה ספירה ספירה
 טז נרע צודאי הי' לי לנזכר ששם
 אהה ששנה ודלוי הי' לנזכר ששם
 ומחתי נחן ריי' רשוח לרע לנזכר
 כריב יאל כריע ורוק הוה . עוד י'
 הששנה צרכים נקלה ומחתי נקנן
 מהחתי שלם היה לריך לחזיר ונזכר
 רלה לנעלה צימד והך אס נישא ד'
 שיי' נראה לפעמי' כיון דשיעוה סג'
 השכס צבירה הון והבאל אינו ר'
 אלו רנזכר אס כן
 צריך נעקוס עיין שלם דוראי
 דעמח ספק כל שצריך צרכה אחת
 סיי' זאלו דרנכן כל שהראוייחא
 נענין צרכה סני' והעמי' דייך
 כמחנה מה דנמנחה לי שכהלוחי
 צמח חרס סייסג דוריס ויחסי חמס
 סג אחרי ומכוסר שאלם יאל לניה
 מן הספק צבירה סג זה דאם יו
 ימח או יאל כנר צבירה סג זה
 נלימי נמחה צבירה וזכרה לנט
 כמחור צמח קוסר רעמי' ואיכב
 ועיין עימי דף עי' דלרי' אומר
 דמי דלון כן סיי' ללאזי הוא
 העומר נמחה סיי' חספס סיי' ד'
 שוכה אחרי צבירה צבירה הי' ס'
 חמח ונעקוס עיין זה עימי לנ

ז. ה. ל. צ. י. ב.

שאלות ותשובות
רבי עקיבה יוסף

לחד מתקיפי ארעא דישראל
 הגאון הקדוש חכם הרזים צדיק יסוד עולם
רבי עקיבה יהוסף שלעזינגער זצוק"ל
 המפורסם בספרו "לב העיברי"

חלק או"ח

יצא לאור מכת"ק אשר השאיר אחריו ברכה
 ובתוכם פנקסו "בן גיטל" ע"ש אמו הצדקנית ע"ה
 עם תיקונים הערות והארות
 ע"י מכון לב העיברי

שנת תשס"ט לפ"ק
 פעיה"ק ירושלים ת"ו

קנג

בענין קריאת המפטיר בפסח שחל להיות בשבת

ע"ד חג הפסח הזה בשנת תרנ"ו שחל בשבת, עלה בדעתי בשעת קריאת התורה כאשר קראו [המפטיר] והקרבתם וגו' (במדבר כ"ח י"ט), באשר באותו היריעה כתוב גם פרשת וביום השבת וגו' (שם ט'), שיקראו תחילה אותו פרשה בשביל שבת, אח"כ פרשת החג, דהא מפורש הוא בש"ע (או"ח סי' רפ"ג) למה אין מוציאין ס"ת לקריאת שבת משום שאין בו כי אם שני פסוקים, ועל כן אם חל ר"ח בשבת קורין זה וזה ככ' בשו"ע (או"ח סי' תכה ס"א), אם כן למה לא יעשו כן אם חל מועד בשבת, וכאשר מדלגין בפ' ויחל וגו' (שמות ל"ב י"א) בקריאת תעניות להשלים [הקריאה] הכא נמי כל שכן שהם סמוכין כה"ג לפעמים בעמוד א' ועכ"פ ביריעה אחת סמוך ונראה, ^א וצ"ע למה לא נמצא בפוסקים איזהו מעורר ליסד כזאת בשבת ומועד לקרא של שבת תחילה, כי הוא תדיר ואינו תדיר קודם, ושוב בעניני דיומא יקראו כנ"ל.

העיבר"

קנד

למה אין מברכים שהחיינו על ספירת העומר ⁷⁶

לכבוד הנעלה מו"ר יצחק צבי נ"י

על אודות הקושיא למה לא יברך שהחיינו על ספירת העומר שהוא מצוה הבאה מזמן לזמן.

וקושיא זו הקשו כבר הרז"ה והר"ן סוף מסכת פסחים. וכן בר"ן סוף סוכה, ובר"ן בסוכה כתב שם וז"ל וראיתי מי שכתב שאם לא ספר בלילה לא יספור ביום, כדתנן כל היום כשר לספירת העומר, משמע הא ביום לא יצא, משום הכי לא אמרינן ביה זמן עכ"ל. ודברי הר"ן ז"ל צריכים תלמוד גדול, הלא מברכים על הדלקת נר חנוכה וכן נר יו"ט, דזמנה רק בלילה, וכן אכילת מצה ואכילת סוכה דזמנה בלילה, ואעפ"כ מברכים שהחיינו. וכן דברים שזמנם רק ביום, ג"כ מברכים שהחיינו, כנטילת לולב ותקיעת שופר. ומה הסברא דדבר שאיקבע זמנה רק בלילה לא יברך שהחיינו, ואדרבא היכי דאיקבע זמן מצומצם יותר כגון בלילה, טפי יש לברך וצ"ע. ^א

והגאון מו"ח נ"י הראה לו תירוצו של הרז"ה, כיון דבאמת אין מקריבין את העומר בגלותנו בעוה"ר, א"כ ליכא שמחה כאמרו "לעומר" ואינו, ע"כ לא תקנו שהחיינו. ^ב ועוד הקשה שם בעל המאור בסוף פסחים, למה מברכים על ספירת העומר ביום ב' דפסת, ולא אמרינן כמו בסוכה ביום השמיני. יתובי יתבינן, ברוכי לא מברכינן, מפני שברכת הסוכה סותר לקידוש היום של שמיני עצרת, וא"כ איך אנו מברכים ספירת העומר ביום ב' של פסח, הלא זה סותר ליו"ט שני דפסת. דהרי ספירת העומר צריך להיות ממחרת השבת שהוא יו"ט. וקושיא זו הקשה המג"א בסימן תפ"ט סק"א בשם הכסף משנה, ותמוה. שהרי זה קושיית המאור וגם הר"ן הביאו, ואיך לא ראו שני גדולי עולם אלו את דברי הראשונים. ובהגהות נתיב חיים מעיר כבר בזה. ^ב ונ"ל בזה דהנה הדרכי משה באו"ח סימן ח' סק"ה

(א) יש ליישב משום דאין מדלגין בתורה מפרשה זו לפרשה אחרת שהם שני ענינים כמ"ש בשו"ע (או"ח סי' קמ"ד א'). והא דמדלגין בתענית ציבור מפני שהם ענין אחד כמ"ש המאירי (מגילה כ"א) וכ"כ הפמ"ג (שם באשל אברהם ס"ק א'), וכיוצא בזה כתב המג"א (שם ס"ק א') בטעם שהכהן גדול מדלג בקריאת יום הכיפורים לפי שהם ענין אחד, וכן נמי לפי הטעם השני שכתב הפמ"ג שם משום דהוי תרי גברא מותר לדלג, משא"כ הכא כחד גברא לא שרי לדלג, ועיי"ע במשנה ברורה שם ס"ק ד' ובשער הציון אות ג' שמפקפק על הטעם השני.

(א) קושיא זו על הר"ן כבר הקשה בשו"ת מהרלב"ח סימן ס"ב, ותירץ הרלב"ח דשאני לולב שמצוה בכל יום ליטול לולב, ואין שייכות בין יום ראשון לשני, אלא מברכים שהחיינו בתחילת עשיית המצוות, משא"כ בספירת העומר שכל לילה אינה מצוה בפני עצמה, אלא בהתחבר כל הלילות ביחד, ולכן כיון שמפסיק יום בין כל לילה ולילה לא שייך לברך שהחיינו כיון דמפסיק בין חלקי הזמן עת"ד, ועיין עוד בשו"ת שואל ומשיב מהדו"ד ח"ג סימן קכ"ז, ועיין מה שכתב המהרש"ם בספר עין הרועים עמוד נ"ו, ועיין עוד בשו"ת מרפא לנפש ח"ד סימן א'.

(ב) תירוץ זה של הרז"ה כתב גם בשו"ת הרשב"א סימן קכ"ו ובסימן רמ"ה, וכן כתב גם בעקידה סוף פרשת אמור. ועיין בשו"ת מהר"י אסאד סימן קנ"ה.

(ג) עיין מה שתירץ בזה המג"א ב' תירוץ, ועיין בשו"ת חת"ס יור"ד סימן ר"נ מה שדחה תירוצו השני של המג"א. ועיין

העומר. שמברכים "בעל" א"כ אין הברכה סתירה בכלל לחג, שמודים ומשבחים להקב"ה שנתן לנו את המצוה, ואדרבא הספירה היא יותר סתירה מהברכה. ולכן יכולים לברך. אבל ברכת שהחיינו הוא כמו ברכת לישב, שזה הוא סתירה לחג, ולכן אין לברך שהחיינו והוא כמו ברכת לישב. וממילא מיושבים שני הקושיות.

→ ובעיקר קושי המאור צ"ע, דבשלמא בסוכה, דעצם ישיבה בסוכה לא היישינן זילזול ביו"ט. כיון דיושבים בסוכה גם באמצע השנה. וא"כ הועילו חכמים בתקנתם שלא לברך, דישיבת סוכה בלא ברכה ליכא זילזול לחג. משא"כ בספירת העומר, דאפילו יספור בלא ברכה ג"כ איכא זילזול לחג, דהרי בעצם הספירה רואים שכבר חול הוא. דביו"ט הראשון אין יכולים לספור, אבל כיון דמעשה מצוה לא עקרו חכמים מחשש זילזול ליו"ט, ורק הברכה אמרו שאין מברכים בגלל זילזול לחג, אבל עצם מעשה המצוה לא עקרו. א"כ ספירת העומר שהמצוה עצמה סותרת, ולא עקרו את המצוה, וא"כ יכולים ג"כ לברך, דמה נפק"מ אם מברך או לא, והברכה אינו מוסיפה בזילזול לחג יותר ממעשה המצוה, וא"כ יכולים לברך ג"כ. ^ט

→ ועכ"פ יצא לנו בהך תירוצא, דכל מאי דאפשר למעט מלפרסם בזילזול יו"ט, ממעטינן, וא"כ בודאי לא מוסיפים לברך שהחיינו, דאיכא זילזול טפי, ובברכה עצמה אין לחוש, דכיון דמברך בנוסח "על" ליכא בזה זילזול ליו"ט. ומיושב בזה

וז"ל דהמנהג לברך על טלית קטן "על מצות ציצית" כי חששו לדברי הפוסקים שאין יוצאים בטלית קטן כזה, ולכן לא מברכים להתעטף או להתלבש, דאז הוא משמע דעכשיו מקיימין המצוה כהוגן, רק מברכים ה' יתברך שנתן לנו מצות ציצית, ואף שאין מקיימים אותה עכשיו כתקנה. ולכן תקנו לשון "על" דלשעבר משמע, כן ג"ל טעם המנהג עכ"ל. הרי מפורש דהיכא שמברכים בלשון "על" אפילו אם אינו מקיים המצוה עתה כהוגן. יכול לברך, ומברך שה' יתברך נתן לנו מצוה הזאת. א"כ אם מברך להתעטף או להניח, הרי אם זה ספק אם צריך לברך הוא הברכה לבטלה, משא"כ כשמברך "על" הוא מברך ומשבח להקב"ה על המצוה אשר נתן, ואפילו בספק, זה לא ברכה לבטלה. ^ט

→ ובה יש לבאר איך מברכים נשים על לולב. ור"ת מעורר ע"ז, אלא כיון שמברכים "בעל" יכולות לברך ולשבח להקב"ה שנתן לנו את המצוה, אע"פ שהיא אינה מחויבת בזה. וכן מיכל בת שאול אם ברכה על התפילין, לא ברכה את הנוסח להניח. אלא ברכה על מצות התפילין של בני ישראל. ומה שמברכות ברכת לישב בסוכה, לא קשה, כיון דתשבו כעין תדורו, ומחויבת לשבת בסוכה מכח בעלה, יכולה שפיר לברך לישב בסוכה. ולפי"ז יש לומר ליישב קושי הרז"ה, דבשלמא ישיבת סוכה אינה סתירה ליו"ט. דהרי יכולים לישב בסוכה שלא לשם מצוה גם אחר הסוכות, אלא דהברכה לא מברכינן. כיון שהברכה הוא סותר לחג, ולכן יכול לישב בלא ברכה, וכמש"כ הטעם הזה בטור. משא"כ בספירת

עוד בזה בחק יעקב שם, ובשו"ת פרי השדה ה"ג סימן קפ"ז, ובשער יששכר מאמר זמן חרותנו ליום ב' דפסח, ובספרו נימוקי אר"ח סימן תפ"ט סעיף א'.

ד) אין כוונת רבינו דאנו פוסקים כהדרכי משה, דכל היכא שמברכים "בעל" יכולים לברך אפילו בספק. דהרי קיימ"ל דגם בספק אין לברך, והוא ברכה לבטלה. וכגון בסימן תרנ"ב סעיף א' דהברכה על הלולב אין יכולים לברך בבהש"מ"ש עיין שם במג"א סק"א, כיון דהוא ספק, וספק ברכות להקל. אע"פ דשם היא הברכה על נטילת לולב. אלא ע"כ דכוונת רבינו להוכיח מדברי הדרכי משה דלכל הפחות אם יברך "בעל" אין זה סתירה לחג כדכתב הד"מ וזה פשוט להמעין.

ה) אין כוונת רבינו דחכמים לא עקרו עצם מעשה המצוה משום זילזול. דהרי הרא"ש כתב שם והובא בטור או"ח סימן תרס"ח דלולב אין נוטלים בשמיני מחמת ספק, כיון דהוא זילזול לחג. א"כ עקרו גם את עצם עשיית המצוה. אלא כוונת רבינו דהרי אנו בקיאי בקביעא דירחא, וא"כ אנו יודעים שביום ב' דפסח צריך לספור ספירת העומר, וחכמים לא עוקרים את המצוה בגלל זילזול, ולכן אם עושים מעשה המצוה, אין בברכה יותר זילזול, דהרי מברכים "בעל" וכל היכא דמברכים "בעל" אין זה זילזול, ומעשה המצוה הוא יותר סתירה מהברכה. משא"כ בנטילת לולב ביום השמיני, שאנו דבקיאים בקביעי דירחא אנו יודעים שהיום אין חיוב נטילת לולב, אלא שחכמים יתקנו ליטול לולב מחמת תקנתא דספק של יו"ט שני, בזה לא תיקנו היכא שזה סותר לחג של שמיני עצרת שזה בודאי היום לדין, ועיין בר"ן סוף פסחים, שכדברי רבינו מובנים שם הדברים.

והטעם אמינא. דאע"פ שהפרמ"ג במשכ"ז סוף סימן קל"א חולק וסובר שאומרים נפילת אפים בפסח שני, נ"ל שזה דוקא בחו"ל, אמנם במקומנו פיעה"ק ת"ו לכו"ע הוה יו"ט, והטעם דמאחר שלא זכינו לפסח ראשון אנחנו מוכנים ועומדים לפסח שני, ואע"פ שאין מקריבים פסח קטן בטומאה כמבואר ברמב"ם סוף הלכות קרבן פסח, מ"מ יש לו מציאות בטהורים.

ולא עוד שבסלוניקי נוהגים שגם בט"ו לחודש אייר אין אומרים נפילת אפים, ואם כי במחזיק ברכה בסימן קל"א חולק ע"ז, מ"מ בספר שלמי ציבור מביא הסכמה בזה לחוש לספיקא דיומא, א"ו וכש"כ שאין לנו להקל בסליחות דיומא, והוא נגד קבלה מרבתי בבהמ"ד חת"ס זיע"א דאם אין אומרים נפילת אפים אין אומרים י"ג מידות, וממילא שאין אומרים סליחות.

ואין לדמות למילה שמוכא בסימן קל"א שאומרים סליחות בתענית ציבור, זה אינו. שאין דוחין תענית ציבור בשביל שמחת יחיד, ורק נפילת אפים אין אומרים, דלענין תענית שהוא בקבלה והוה כעין דאורייתא דהא כו"ע קבלו עליהו בקבלה מפורשת, משא"כ בנידונינו דהוה כעין הקדש בטעות, שאילו ידעו מקודם שזה יחול בפסח שני לא היו מקבלין עליהו, ובפרט היכא שלא יקבלו במנחה קודם את התענית כמבואר בסימן תקס"ב ותקס"ח שבלא קבלה אינו תענית.

והעיקר יש ללמוד מסימן תקפ"א אע"פ שמבואר במדרש להרבות סליחות מר"ח אלול, מ"מ כתב המג"א שם בסק"ב שבר"ח עצמו אין לומר

הקושיות. ואולי אפשר ליישב הקושיא הראשונה שקשה על הר"ן דכתב דמצוה שזמנה רק בלילה, אין מברכים שהחיינו. דבשלמא שבת ויו"ט וחנוכה הם כל היום, רק פרט אחד מהמצוה לא שייך רק בלילה, משא"כ ספירת העומר דכל מצותה הוא רק בלילה ולא ביום, וע"כ אי אפשר לומר "לזמן" הוה היכא דמוגבל רק ללילה. דזמן משמע כל היום. ועדיין צריך עיון משופר ולולב וצ"ע.

ועוד קשה לי על דברי הר"ן שם שכתב שם על התוס' דלמה אין מברכים שהחיינו על המילה, ופירש שם הר"ן דלא מיקרי תליא בזמן כמו פדיון הבן ע"כ. וצ"ע דמאי שנא. אי משום מילה שלא בזמנה, דאם לא מל ביום השמיני יכול למול אח"כ, א"כ גם בפדיון הבן ג"כ דינא הכי, שאם לא פדה עצמו ביום השלושים. צריך לפדות אח"כ, ומחויב בזה עד עולם וצ"ע.

ט' למנין בני ישראל "תברך" לפ"ק פה סיקסא יע"א.

וכעת שלום מינאי

העיבור

L

קנה

אם חל בה"ב בפסח שני מה דינו

על דבר שאלתם כאשר הכריזו פיעה"ק ת"ו תעניתו בה"ב, ושוב מצאו כי יום כ' האחרון חל כ"ד באייר שהוא פסח קטן, איך יתנהגו בזה, ואמרתו דהוא פשוט לפום ריהטנא שלא יתענו ולא יאמרו כלל סליחות ולא יאמרו נפילת אפים.

(1) כוונתו דשבת ויו"ט וחנוכה, הם כל היום, ורק הדלקת הנרות אי אפשר ביום, דשרגא בטיהרא מאי מהני. מ"מ כל היום הוא שבת ויו"ט וחנוכה, משא"כ מצוה דספירת העומר הוא רק בלילה, וביום אין בו שם דין של ספירה, וזה כוונת הר"ן. ומה שקשה לרבינו משופר ולולב, כוונתו, שגם שופר ולולב מצותם רק ביום ובלילה אין להם שום שייכות. ומצוה שופר ולולב אין שייך לעצם החג של ד"ה וסוכות. וזה דבר נפרד. משא"כ הדלקת נרות שבת ויו"ט וחנוכה שייכים לעצם החג, ורק משום דין צדדי, אין אפשר להדליקם ביום. והבן.

(2) הר"ן סוף סוכה כתב דלכן מברכים על פדיון הבן כיון שהיא תלויה בזמן, כיון שצריך להמתין ליום השלושים שיצא מכל נפל. אבל מילה אינו תלוי בזמן. וע"ז הקשה רבינו דגם מילה צריך להמתין ליום השמיני. ואם נאמר דכוונת הר"ן דרק ביום השלושים יכולים לפדות, משא"כ במילה יכולים למול אח"כ, כגון שלא בזמנה. א"כ גם בפדיון יכולים לפדות אח"כ, אם לא פדה ביום השלושים. ואין סברא לומר דבפדיון הוא עפ"י רוב ביום השלושים, משא"כ במילה שרגיל יותר בדחייה, סבר רבינו שאין סברא זו ראויה לחלק בזה לענין ברכת שהחיינו.

(3) עיין בשע"ת סימן קל"א סקי"ט מביא בשם השלמי ציבור שבסלוניקי מוחין במי שאינו אומר התנן בט"ו אייר וצ"ע.